

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΓΥΜΝΗ ΖΩΗ

«Ούτε ο Γκοντό ούτε Κανέννας ούτε Τίποτα δεν είναι "θετικά" φορτισμένο στον Μπέκετ : προχωράει στην οδό της μή οδού , εν Ερήμω, και η Έρημος τον αγγίζει κι αφήνει το χνάρι της στη ζωή του και στο έργο του»¹

Σάββας Μιχαήλ

Αγωνία και Ανθρωπινότητα:

Στο «Περιμένοντας τον Γκοντό» ο Μπέκετ κρατά ένα μεγεθυντικό φακό απέναντι σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης συμπεριφοράς, της γεμάτης φόβους και ανασφάλειες, παρερμηνείες και παρεξηγήσεις, σύγχυση και αναποφασιστικότητα...αλλά και θάρρος, γενναιότητα και πάθος για τον Άλλο, πάθος για την ίδια τη Ζωή, με όλη την ποικιλία και τις αποχρώσεις της.

Στο έργο υπάρχει διάχυτη η ζεστή και ταυτόχρονα οδυνηρή αίσθηση του Ανθρώπινου. Ζεστή, γιατί φτάνουμε να δούμε τον άνθρωπο στις εσώτατες και κατά συνέπεια πιο σκοτεινές διαστάσεις του και οδυνηρή, ακριβώς γιατί αυτή η πόρτα προς το άγνωστο και το τερατώδες του ανθρώπου, παύει να είναι ερμητικά κλειστή. Πέφτουν ζώνες φωτός στο σκοτάδι, βήμα-το-βήμα βλέπουμε και λίγο πιο πέρα, το σκοτάδι, όμως, πεισματικά παραμένει.

Η αγωνία της Ανθρωπινότητας εκφράζεται χωρίς φίλτρο, χωρίς εκλογικεύσεις, εξιδανικεύσεις και ωραιοποιήσεις. Ζεστασιά και ζόφος

1 Ανέκδοτο, από προσωπική συνομιλία με τον Σ. Μιχαήλ.

συνομιλούν στα έσχατα όρια της ανθρώπινης ερήμωσης, σ' έναν κοινωνικά άχρονο χρόνο κι ένα χώρο μη-χώρο, όπου κινούνται τα πρόσωπα του έργου.

Ίσως να βρισκόμαστε σ' ένα *Ante-Purgatorium* (Προ-Καθακτήριο), σε στάση αναμονής, με τις πύλες της Κόλασης στην πλάτη, όπως στη «Θεία Κωμωδία» του Δάντη Αλιγκέρι (βλ. Καθακτήριο, Τραγούδι Δ'), που ο Φλωρεντίνος λαουτιέρης Belacqua (Μπελάκουα) κάθεται σε μια πέτρα, αγκαλιάζοντας τα γόνατά του, με το κεφάλι σκυμμένο προς το έδαφος, ακριβώς όπως ο Εστραγκόν στην αρχή του έργου. Αν προχωρήσουμε, ο άγγελος του Θεού θα μας εμποδίσει, εκτός αν μας συνδράμει προσευχή που «...από καρδιάν ενάρετη να βγαίνει...» (βλ. βλ. Δάντη: «Θεία Κωμωδία», Καθακτήριο, Τραγούδι Δ', μτφ. Νίκου Καζαντζάκη, σελ. 248).

Ο Μπέκετ προσεγγίζει το Ανθρώπινο με βαθιά αγάπη, ζεστασιά και μεγάλη κατανόηση. Ο σαρκασμός και το χιούμορ που διακρίνουμε στο έργο, το παιχνίδι στα όρια μεταξύ λογικής και τρέλας, ζωής και θανάτου, προκύπτουν απ' αυτή την πηγή, απ' την αγάπη για τη γεμάτη αντιφάσεις Ανθρωπινότητα και το οντολογικά ατελές που φέρει.

Η αγωνία του δεν είναι κραυγή, αλλά παραίνεση. Επιχειρεί να μας ανοίξει το παράθυρο στο Χάος, να μας φανερώσει πως ότι επιθυμούμε, σχεδιάζουμε, σκεφτόμαστε ή πράττουμε, συμβαίνει ακριβώς εκεί: σ' ένα σύμπαν άδειο από θεούς, σ' έναν κόσμο χωρίς Ειμαρμένη, όπου εμείς οι ίδιοι, κάθε στιγμή και με τρόπο επίμονο, είμαστε οι δημιουργοί των όρων της ζωής μας, εμείς και οι δημιουργοί του νοήματος εκεί που τα πάντα φαίνονται α-νόητα και μάλιστα, για λογαριασμό όλης της ανθρωπότητας (βλ. τα λόγια του Βλαδιμήρ στη 2^η πράξη: «...Αλλά σε αυτό το μέρος, αυτή την στιγμή του χρόνου, όλη η ανθρωπότητα είμαστε εμείς, είτε μας αρέσει είτε όχι», μτφ. Θωμάς Συμεωνίδης) περιμένοντας επίμονα τη λύτρωση, ακόμα κι αν κάποτε μας στήνει στο ραντεβού και τις προκαθορισμένες συναντήσεις...

Ως προς τη θεατρική πράξη, Θεατής και Ηθοποιός κινητοποιούνται συνειδησιακά/συγκινησιακά όταν έρχονται σε επαφή μ' αυτή την αίσθηση Ανθρωπινότητας, όταν συνδέονται εκ νέου και βαθιά μ' έναν ολόκληρο κόσμο που έχουν απωλέσει στην αλλοτριωμένη-και-αλλοτριωτική καθημερινότητα που ζουν. Αυτή είναι και η πιο πολιτική πράξη του θεάτρου!

Ανθρωπινότητα και η Γυμνή Ζωή:

Οι Βλαδιμήρ και Εστραγκόν αποτελούν δυο εκδοχές *γ υ μ ν ή ς ζ ω ή ς*, χωρίς βιογραφία, επάγγελμα, ιστορία. Σε ολόκληρο το έργο ποτέ δε μαθαίνουμε τίποτα γι' αυτούς, παρά μόνο ότι βρίσκονται σ' έναν επαρχιακό δρόμο με ένα δέντρο, ένα απόγευμα, περιμένοντας τον Γκοντό... Μπορούμε, όμως, να τους συναντήσουμε μέσα από εκείνη την ψυχική και πνευματική κατάσταση που βιώνουμε σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, τις στιγμές που οι δονήσεις της αγωνίας μας κάνουν να παραπράττουμε, όταν παρ' όλη την ένταση, χρειάζεται να κάνουμε χιούμορ, ενώ όλες οι συγκρούσεις, οι παρεξηγήσεις και οι συνάψεις της καθημερινότητας απομυθοποιούνται μπροστά στην έκτακτη αυτή ανάγκη, όταν ο Άλλος είναι σημαντικός αυτός καθ' αυτός ως άνθρωπος, απαλλαγμένος από τη βιογραφία του ή τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.

Το «*Περιμένοντας τον Γκοντό*» είναι βαθιά πολιτικό κείμενο, ακριβώς γιατί μελετάει τον *γ υ μ ν ό ά ν θ ρ ω π ο*, τον φύσει και θέσει εκτός συστήματος, αυτόν που δεν έχει τίποτα να χάσει, παρά μόνον τον Άλλον, στην πιο τρυφερή, στην πιο τραγι-κωμική συνθήκη ελεύθερης ύπαρξης, όπου κανένα επίκτητο χαρακτηριστικό δεν μπορεί να επισκιάσει την Ανθρωπινότητα της *γ υ μ ν ή ς ζ ω ή ς*. Ο Άλλος είναι σημαντικός αυτός καθ' αυτός, το εδώ-και-τώρα είναι σημαντικό αυτό καθ' αυτό.

Στον αντίποδα των δύο «*γ υ μ ν ώ ν ψ υ χ ώ ν*» κατά τον Δάντη Αλιγκέρι, έχουμε μια σχέση εξουσιαστική και απάνθρωπη, αυτή των Πότζο και Λάκυ, που κουβαλούν όλο το βάρος και την ένταση κοινωνικών και ταξικών συγκρούσεων και χαρακτηριστικών. Ο πανίσχυρος Πότζο της 1^{ης} Πράξης, στη 2^η Πράξη εμφανίζεται τυφλός, διατηρώντας όλη τη βία του εξουσιαστή, χωρίς να έχει βγάλει κανένα συμπέρασμα από την αλλαγή της κατάστασής του, ενώ ο Λάκυ, που σε όλο το έργο σιωπά, όταν δέχεται τη διαταγή να σκεφθεί, πρώτα χορεύοντας κι έπειτα γεννώντας ένα λεκτικό καταρράκτη, εξεγείρεται απέναντι σ' όλα τα κεκτημένα της ανθρωπότητας, ανοίγοντας το δρόμο προς το χωρόχρονο του παραλόγου, όπου σκέψη και πράξη, νόημα και μη-νόημα, ύπαρξη και μη-ύπαρξη, αλληλοδιαπλέκονται σ' έναν κυκεώνα ελευθερίας και εθελοδοουλίας.

Ο χωρόχρονος του Αγνώστου :

Σε ακραίες συνθήκες, τη *σ τ ι γ μ ή* που ο άνθρωπος βρίσκεται χωρίς άμυνες και μάσκες, το σώμα διατηρεί τη φυσικότητά του, τα ένστικτα κινητοποιούνται και οι κρουνοί της συγκίνησης ανοίγουν, καθώς ερχόμαστε σε επαφή με το σκοτάδι της ύπαρξης. Κάθε αχτίδα φωτός φωτίζει με το δικό της τρόπο, έστω και πρόσκαιρα το σκοτάδι, μα αυτό κυριαρχεί.

Στην αναμέτρησή μας με το υλικό του Μπέκετ, χρειάζεται πάντα να επιστρέφουμε *ε κ ε ί*, στο σκοτεινό τόπο, στο χωρόχρονο του *α γ ν ώ σ τ ο υ*, στην ανοίκεια τοποθεσία του *μ η δ ε ν ό ς*, ενός ενεργοποιημένου και ζωντανού *τ ί π ο τ α*, όπου το φως παλεύει με το σκοτάδι, ο ήχος με τη σιωπή, όπου τίποτα δεν ολοκληρώνεται, όπου ο χώρος παλεύει με τον χρόνο, το σώμα με την ανάσα, σε μια διαρκή αλληλοδιείσδυση και

αλληλομετατροπή των αντιθέτων, μια *ε ν α ν τ ι ο δ ρ ο μ ί α* των όρων της ύπαρξης.

Σ' αυτόν τον τραυματικό διάλογο μεταξύ οικείου και ανοίκειου, σώματα, χώρος, χρόνος, στην αλληλεπίδρασή τους, συσσωρεύουν ενέργεια ώσπου κάποια στιγμή εκρήγνυνται, υπερβαίνοντας τους όρους κάθε κανονικότητας, τείνοντας προς την υπέρβαση της μέχρι τότε οικείας ύπαρξής τους.

Από αυτή τη στιγμή και πέρα είναι η που η θεατρική τέχνη φέρνει κοντά τους ανθρώπους. Μια εκ νέου συνάντηση στο βάθος της Ανθρωπινότητας, ένα σμίξιμο πρόσωπο-με-πρόσωπο με τον ξένο και διαφορετικό, αλλά πάντα τόσο κοντινό, τόσο ίδιο, μετά και πέρα την ένταση των παθών και των φόβων...η γυμνή ζωή...η γυμνή ψυχή...άνθρωπος απέναντι σε άνθρωπο...όχι πια ηθοποιός...όχι πια θεατής...ενώπιος ενωπίω...στην οδό της μη οδού...στης ερήμου το χνάρι...

Σάββας Στρούμπος

Αθήνα 30/11/2020